

CÂNDIREA

ANUL III

No. 8, 9, 10

A APĂRUT :

IONEL TEODOREANU

A APĂRUT :

ULIȚA COPILĂRIEI

UN VOLUM 154 PAGINI CARTONAT 30 LEI
EDITURA CVLTVRA NAȚIONALĂ

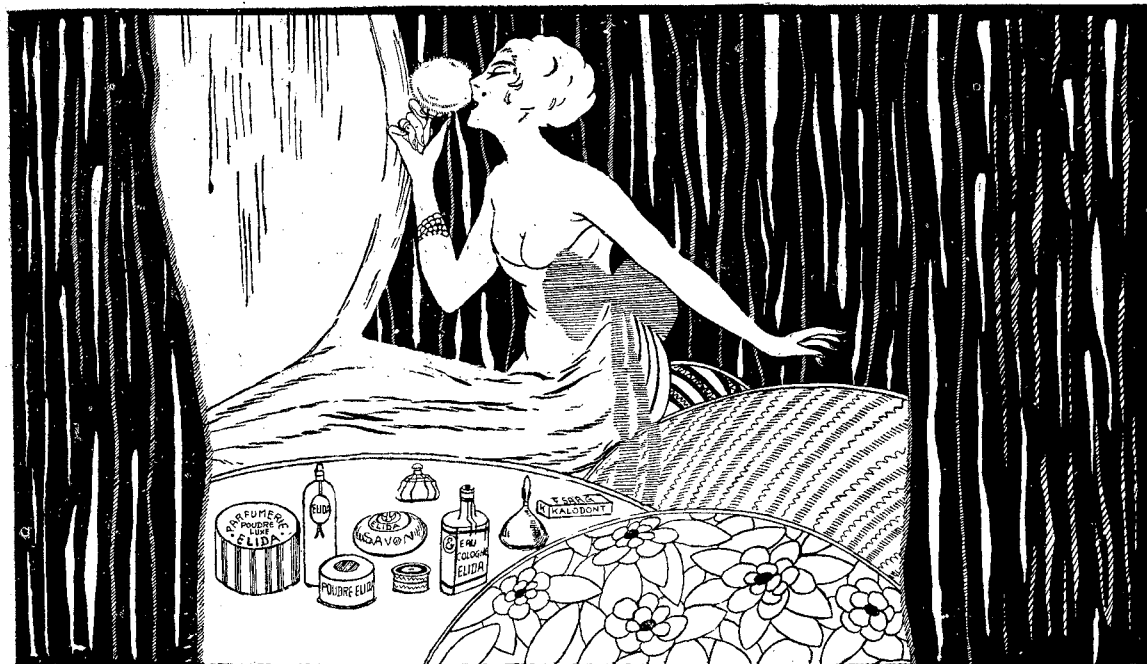
RIVISTA MENSILE **DELTA** RIVISTA MENSILE

Redattori : Arturo Marpicati, Bruno Neri e Antonio Widmar
Redazione e Amministrazione : Via Giosuè Carducci 11, Fiume
Abonamento per l'estero : Un anno Lire 25.—

HIENA

REVISTĂ POLITICO-SOCIALĂ. / DIRECTOR : PAMFIL
SEICARU. / REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : BUCUREȘTI,
STRADA ISVOR, 44. / APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. /
ABONAMENTUL ANUAL LEI 200.— EXEMPLARUL LEI 5.—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SAVONS
PARFUMS
COSMETIQUES

ELIDA

PARIS

CÂNDIREA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P A R S I F A L

DE

NICHIFOR CRAINIC

O cultură se naște în momentul când un mare suflet se deșteaptă din străvechile zăcăminte de viață ale umanității veșnic copilărești, se desface, o formă din inform, definită și vremelnică din nedefinit și statornic. Ea înflorește pe pământul unei regiuni ce se poate hotărî cu exactitate și de care e legată ca o plantă. O cultură moare când acest suflet a înfăptuit întreaga sumă a posibilităților sale în formă de popoare, graiuri, dogme de credință, arte, state, științe, și cu aceasta se reîntoarce în starea primară. Existența ei vie însă, acea serie de mari epoci care caracterizează în contur precis desăvârșirea progresivă, este o luptă adânc lăuntrică, pasionată, pentru afirmarea ideii împotriva puterilor haosului în afară, împotriva inconștientului înlăuntru. Nu numai artistul luptă împotriva rezistenței materiei, împotriva nimicirii ideii în sine. Orice cultură stă într'un raport adânc simbolic și aproape mistic cu întinderea, cu spațiul în care, prin care, ea vrea să se realizeze. Odată atins țelul, și ideea, întreaga sumă a posibilităților lăuntrice, îndeplinită și realizată în afară, cultura *încremenește* deodată, moare, sângele ei se încheagă, puterile i se sfărâmă — ea devine *civilizație*». Oswald Spengler se mândrește că «cel dintâiu» face această distincție între cultură și civilizație. Cele două noțiuni erau până acum înțelese în raport de simultaneitate; el le înțelege în raport de succesiune. Civilizația e bătrânețea unei culturi; mai mult: moartea unei culturi. A unei culturi și nu a culturii omenești, fiindcă după antihegelianul Spengler aceasta nu există ca un întreg; există culturi ce se nasc, se dezvoltă și mor, fatal ca orice organism viu. Analog cu vechile culturi dispărute, organismul cultural al Occidentului european a intrat în faza civilizatorică a bătrâneții. Secolul al XIX,

științific și materialist, culminând în mașinismul și finanța contemporană, înseamnă epoca civilizației europene, epoca morții: «Untergang des Abendlandes». Bătrâna Europă — Europa muribundă. Semnul distinctiv al acestui sfârșit e, după Spengler, «orașul mondial». Orașul crează cultura, deci istoria lumii e istoria orașului. Satul, veșnic egal cu sine însuși, nu are istorie. Viața lui, viața provinciei, o absoarbe orașul în neconținută creație culturală. Treptat, între oraș și între sat se cascadează o prăpastie: prăpastia dintre cultură și natură. La rândul lor, orașele creatoare de cultură sunt osândite să rămână centre provinciale, pe măsură ce «orașul mondial» acumulează toată creația lor. Provinciale sunt osândite să rămână Florența, Madridul, Parisul și Londra, leagăne ale culturii europene, iar în locul lor cresc în proporții monstruoase orașele mondiale: Berlin și New-York, centrele de civilizație ale acestei culturi, centrele morții. Cele dintâiu sunt ceea ce a fost Atena pentru cultura antică; cele din urmă — Roma cesarilor, de putredă strălucire în amurgul lumii vechi. Sensul orașului mondial este sleirea tuturor posibilităților culturale, sterilitatea chiar fizică a omului, a omului rămas fără metafizică; materialismul desfrânat și toate «ismele» etice și estetice, până la internaționalismul incolor. Omul civilizației extreme redevine nomad ca'n starea de barbarie primitivă din care a plecat: ubi bene, ibi patria. Cu atracția irezistibilă și ucigașă, cu îngrămădirea uriașă de caturi peste caturi, orașul mondial e un nou Turn al lui Babel sortit blestemului pustiitor al fatalității istorice.

Cântecul de lebadă, cu adânc răsădit, pe care Spengler îl închină Occidentului, vine într-o vreme de mare depresiune morală și de crudă verificare a principiilor pe cari se întemeiază viața europeană. Nu e spirit ales care să nu treacă prin acest tragic examen. Și cum era firesc, Germania căzută trăiește mai ascuțit această criză a civilizației. Soluțiile născute din sbuciumul haotic sunt extreme. E deajuns să pomenim dintr-o parte curentul înclinat spre budism. El ar însemna mântuirea prin crearea unei noi metafizici din angrenajul mașinist în care omul european a fost prins, pradă propriilor născociri. Curentul acesta coincide de altfel cu critica profetică pe care Tagore o face voinței de putere, materialismului european — american. Glasurile unei soluții creștine s'aud mult mai slab și faptul își are explicația lui: protestantismul prusian a urmat o evoluție întoarsă față de imperativul religios; el a desdumnezeit principiile evanghelice, potrivit-le treptat pe măsura germanismului. Nu odată vei întâlni în paginile de gloriificare a spiritului german subliniată isprava de germanizare a creștinismului și de reducerea lui la vechea religie a lui Wothan. Protestantismul acesta, acomodat rasei, ducea la tehnica imperialistă a războiului. Din cealaltă extremă, soluția pornește tocmai de unde se oprește Spengler; ea e în spiritul autentic al civilizației actuale. E deajuns să pomenim numele celui mai tânăr, mai ingenios și mai paradoxal gânditor german: R. N. Coudenhove-Kalergi. El vede viitoarea mântuire în «Apoloogia tehnice»: tehnica în stadiul de azi e insuficientă întrucât ea n'a izbutit să facă din om decât un rob al mașinii. Tehnica de mâine, amplificată, desăvârșită prin avântul intens al invențiilor viitoare, va pune în adevăr stăpânire pe forțele naturii și va înlocui, în toate domeniile muncii, pe om. Aceasta va însemna biruința omului asupra naturii și asupra mașinii, eliberarea lui și răgazul sufletesc prielnic creării viitoarei culturi. Tehnica perfecționată n'ar însemna deci proletarizarea omenirii, ci aristocratizarea ei: «împărăția lui Dumnezeu pe pământ».

Oricât de felurite, de exotice ori de utopice ar fi aceste soluții, ele izvorăsc din adâncă desnădejde actuală, rod al crizei civilizației. Oswald Spengler nu e un glas răsleț. Nici în hotărârile Occidentului, nici, mai ales, în afară. Am pomenit pe Tagore. Dar alături de el, mai dârz și mai fanatic, răscolitorul Indiilor, Gandhi, a ridicat ca o grozăvie protestul lui, blestemul lui împotriva «spiritului diabolic» al Englezilor, al Europei. În această răzvrătire înfrânată în care el, băștinașul, cerea poporului să asvârle pânza englezească, țesută din bumbac indian în fabricile Mării Britanii, și să se întoarcă la «vârtelnița tradițională», se desvălia un conflict mai adânc decât aparențele lui economice: conflictul între două mentalități, între două concepții de viață deosebite, potrivnice. O mentalitate patriarhală, împăcată cu sineși cu natura deoparte, de cealaltă o mentalitate industrial comercială, iscoditoare, lacomă de bani și de putere. Apariția uneia turbura echilibrul celeilalte. Această mentalitate patriarhală a creat și atitudinea rusească, îndeajuns de cunoscută, față de «Europa» socotită ca o întrupare a diavolului sau a lui Anticrist. În raport cu Occidentul, Rusia era stepa nemărginită cu zăcăminte de suflet fără formă definită, cu imensa-i viață țărănească, primitivă,

«fără istorie», dar în care mocniau posibilitățile culturii viitoare; era «satul» cu visurile resfirate în metafizica lui haotică față de «orașul» în care s'au întrupat veacuri după veacuri formele culturii occidentale. Rusia nu avea încă «orașe». Avea târguri, piețe de schimb. Petru cel Mare crează orașul după modelul apusean, adică împrumută formele de viață zămislite dintr'o lungă evoluție culturală și voiește ca în aceste forme, definite, create pe măsura sufletului occidental, să încapă sufletul haotic și nemărginit al Rusiei. E ceea ce Spengler numește fenomen de pseudomorfoză — captarea unui suflet primitiv în formele străine ale unei culturi înaintate. Petrinismul, curentul de europenizare, și-a continuat silnic opera de falsificare. El a creat sufletul orașului, străin de sufletul satului rusesc, a creat în oraș «societatea» în al cărei ultim strat au clocit ideile bolșevismului, a căutat să denatureze caracterul magic al religiei transformând-o în problemă etic-socială prin Tolstoi. Revoluția din 1917 ar fi, în originea ei, opera lui Petru cel Mare. Sufletul haotic al Rusiei a refuzat totuș să încapă în forme străine. Pentru adevărații ruși, opera petrinismului e opera diavolului și tot astfel Europa care a hrănit petrinismul. Petersburgul e orașul lui Satan. «Intăia condiție de eliberare a simțirii poporului rus este: să urim din toată inima și din tot sufletul Petersburgul» scrie Aksakow lui Dostoievski. Iar Dostoievski, elementar și apocaliptic, e pentru Spengler adevărata întrupare a țărănimii rusești: adevăratul rus «e o bucată din Dostoievski». El refuză bolșevismul și dorește o formă proprie de viață, o religie proprie, o istorie viitoare proprie. Bolșevismul e opera occidentalului fără să vrea: Tolstoi. «Creștinismul lui Tolstoi era o confuzie. El vorbea de Cristos și se gândea la Marx. Mileniul apropiat aparține creștinismului lui Dostoievski». («Untergang des Abendlandes», vol. II, p. 236).

Creștinismul lui Dostoievski e ortodoxia sufletului simplu, țărănesc. Intreaga rezistență rusă față de Occident are o coloratură puternic ortodoxă. Problema Rusiei în raport cu civilizația europeană e problema tuturor popoarelor de regim patriarhal din sânul ortodoxiei.

Nici nu s'a încheiat suta de ani de când Dinicu Golescu, boier cu ișlic și cu ciubuc, descoperia minunile Europei cu exclamații deabia articulate, de primitiv asvârlit brusc în grădina de aur a civilizației. Descoperirea Golescului cade într'o vreme în care Spengler vede, pentru Occident, începutul bătrâneții. Strălucirea care orbi pe boierul valah ar fi deci, strălucirea de putregaiu a Romei în amurgul antichității. Din această vreme, raportul nostru față de Europa e raportul Daciei cucerite față de Roma celei din urmă străluciri a cesarilor. Pe podul de piatră al lui Apolodor din Damasc intrau formele definitive, șlefuite ca marmura, ale unei civilizații ce muria de perfecțiune. Și în cuprinsul armonios, apolinic, al acestor forme trebuia să încapă sufletul tracic, dionisiac, al pădurețului Zamolxe. Fenomenul acestei pseudomorfoze, peste care atunci s'a învălurat potopul barbarilor, se repetă în situația de azi. Se poate urmări și la noi, ca în Rusia, firul de occidentalizare al unui «petrinism» care a început aici cu un veac mai târziu. Și, paralel, firul unei rezistențe. Conflictul n'a luat însă la noi proporțiile gigantice rusești. A fost poate o înclinare de acomodare, amintire a vechei experienți din Dacia Felix: o elasticitate de spirit latin, mai mult virtuală. Ea n'a făcut decât să îmblânzească conflictul care s'a iscat și continuă, între sufletul nostru autohton și nedefinit și între formele înnoirilor occidentale. Am căutat să arătăm în articolul «Politică și Ortodoxie» opera de falsificare întreprinsă de revoluționarii veacului al XIX asupra vieții religioase românești: ei aduceau formulele unei culturi multisekulare, ajunsă în faza înaintată a pozitivismului științific, și le-au aplicat mediului nostru de tinerețe primitivă, de simțire fragedă, aproape copilărească, al cărei graiu propriu nu era și nu putea fi decât religia. Dar criza Bisericii actuale e criza tuturor instituțiilor create de reformele moderne, sau modificate în sensul lor. Intre aceste reforme și sufletul nostru autohton, stă distanța unui mileniu de cultură occidentală care le-a zămislit dincolo de aria geografică a sufletului de-aici. Criza se poate urmări tipic în sistemul nostru de învățământ, modificat mereu după modeluri apusene. Din casa părintească, izvorul folklorului, copilul trece în școala primară ca peste o prăpastie. Nimic de acolo nu se prelungește dincoace. Învățătura, oricât de pedagogic aplicată, nu se lipește, nu fuzionează cu conținutul de-acasă al fragedului suflet. După cei patru-cinci ani obligatorii, școala îl redă pe copil mediului natural, permanent, care înneacă fără nici o greutate pietrișul de cunoștințe cu care i-a prunduit pământul sufletesc. Este, în această neînțelegere a țărânului pentru carte, revolta nearticulată a geniului autohton împotriva formei de cultură ce n'a izbutit să-i fie familiară Școala se dovedește, după 60 de ani de experiență zadarnică și absurdă. E convingerea care începe să se generalizeze după studiile

critice din ultimul timp ale pedagogilor noștri. Ei cer o școală potrivită sufletului popular. Cât despre învățământul superior, intelectualist, care tinde la formarea spiritului, a inteligenții pentru mediul «orașului mondial», rezultatele lui le simțim dureros, mai ales acei cari alcătuim întâia generație de cărturari. Cu cât mai sus te sui pe scara acestui învățământ, cu atât mai înstrăinat te simți de mediul din care ai plecat. Intelectualul plutind cu spiritul în văzduhul teoriilor simte golul reazimului moral între el și vatra de unde a plecat: sufletul de acasă, ignorat de cărțile înalte, s'a pierdut dealungul anilor. Sentimentul acestei înstrăinări plânge adesea în versurile lui Octavian Goga: «prăpastia» dintre sat și oraș. Dintre satul nostru cel «fără istorie» și orașul nostru care nu e «orașul mondial», ci vechiul târg gospodăresc caricaturizat prin reforma bruscă a occidentalizării. Bucureștii—micul Paris. Dar acest parisianism se amestecă atât de strident cu dezordinea noastră orientală că stârnește hohotul de răs al călătorilor occidentali în trecere pe la noi. Nici o capitală nu furnizează atâtea elemente de batjocură notelor de drum din presa europeană. Din ele ar trebui să înțelegem cât de neizbită e pretenția noastră de occidentalizare pentru cetățeanul orașului mondial.

Neputând să europenizeze orașul, boierimea noastră, ca boierimea lui Petru cel Mare, s'a europenizat pe sine. A intrat în trup și suflet cu formula civilizației și, fluturi ieșiți din codrii natali și orbii de flacăra ei ucigașă, s'a pierdut pe drumurile Europei. Aristocrații noștri moderni au ajuns astfel «nomazii» civilizației: ubi bene, ibi patria. Latifundiari absenteiști, ei au fost absenți și din cultura noastră. De unde ar fi trebuit să fie, ei cei dintâiu, apărătorii geniului autohton, s'au exclus de bună voie din sfera lui de influență: au devenit sterpi și de prisos. E semnificativ și reconfortant faptul că cei mai mari scriitori ai noștri au luat atitudine hotărâtă împotriva talazului de europenizare. Sub ascuțișul lui Caragiale a trecut târgovețul incult în mintea căruia se răsfărgeau, ca'ntr'o oglindă spartă, noile idei politice, caricatura civilizației. În vâlvătaia urii lui Eminescu a căzut aristocratul înstrăinat: victima civilizației. Iar când această aristocrație a încercat să-și instaleze, inconștientă, în București «micul Paris», ea s'a întâlnit față în față, la 1906, cu sănătatea robustă a curentului dela «Sămănătorul». Era în protestul literaților acelora, disprețuiți de aristocrație ca și poporul pe care îl reprezentau, revolta articulată răspicat, drastic, a geniului autohton. Peste un an de zile, țărănimea ieșea încăodată din negură; ea aprindea, pălălaie înaltă până la cer, conacele și armatele — ca să se vadă bine drumul reformelor românești.

Pe dealurile ondulate ale Iașului, umblau razna odinioară, în ceasurile lor de repaus doi prieteni. Unul roșcovan și rotofeiu, bărbos dar răspopit, argint viu la minte și vorbăreț ca un copil, iar vorba lui plină de drăcovenii pipărate și de înțelepciuni glumețe; celălalt — obraz palid, frunte boltită ce lumina ca un crâmpeiu de cer printre norii de păcură ai pletelor, mai mult tăcea, asculta pe flecar și, ascultându-l, părea un zimbru ce soarbe din izvor. Arar, când deschidea el gura, vorbărețul se oprea. Și'n mintea celui ce n'avea un orizont mai larg ca vatra unde se născuse, vorbele rare ale palidului prieten deschideau cercuri de lumină: cât roata zărilor, cât roata Daciei, cât roata pământului, cât roata cerului cu stele. Erau vorbe culese de prin cele străinătăți pe care cel simplu, uimit, nici nu le bănuia, căzute apoi în adânc de suflet, coapte acolo ca într'un cuptor, îndelung, mărite și rotunde ca pâinile dospite... Câteodată se opriau la vreo cârciumă de margine, ascultau lăutari bătrâni, beau vin și se ospătau cu pui fripți și mămăligă caldă. Roșcovanul, înflorit de mulțumirea vieții, scotea apoi o poveste, nou meșteșugită, și i-o cetea «lui Mihai». Iar Mihai îi spunea în urmă, târăganat, Doina: Tot românul plânsu-mi-s'a... Ion Creangă cel năzdrăvan plângea ca un copil. Tot așa precum râdea.

Eminescu își regăsea în el pe vechiul lui prieten, sufletul popular, folklorul, haosul spuzit de stele, din care a desprins cea mai frumoasă poezie românească: Luceafărul. Prietenia lor e prietenia literaturii românești cu poporul românesc. Tot ce a zămislit mai de seamă această literatură, dela Luceafărul și Nunta Zamfirii până la Niculăiță Minciună și Dumbrava minunată s'a făcut în colaborare cu sufletul popular. Apele lui adânci s'au ridicat prin ea ca'n vârtejul unui sorb.

Caracterul dominant al acestei literaturi e caracterul satului. Mentalitatea care a născut-o vine dintr'o concepție de viață patriarhală. Scriitorul român nu vede încă sub unghiul modern, sub unghiul «problemelor». Ar trebui să aibă pentru aceasta o mentalitate făurită în furnalele marilor orașe. Pe el nu-l atrage aproape nimic din viața care se frământă

într'un centru industrial. Avem în țară o industrie a petrolului: nu există încă nici o pagină care să oglindească sbuciumul din jurul sondelor care, ventuzez uriașe de fier, sug sângele de păcură al acestui pământ. Literatura a rămas la țară pentru a trâmbița mai departe, sub bolțile artei, ce se șoptește acolo și ce se suspină lângă opaițul nopților de iarnă. Ea e prin instinct premergătoarea. Ea e întâia formă culturală care se naște din informul popular. Și prin însăși esența ei, e misionară: a fost unionistă când nu exista unirea, a fost democratică când nu exista democrația. Acesta e semnul tinereții ei: copil ce nu se depărtează prea mult de casa părintească. Iar când uneori s'a depărtat, a căzut în ezoterismul care, după Spengler, e semnul morții. Au fost aceste manifestări izolate expresia bătrâneții noastre sufletești, a sleirii de puteri zămislitoare? Sau, mai sigur, accidente pseudomorifice? Iluzia orașului european a ademenit în treacăt și pe unii din cântăreții noștri. Dar prietenia Eminescu-Creangă trăiește, ca odinioară de fragedă, în scrisul lui Mihail Sadoveanu.

O. Carp, poetul a cărui gândire muzicală e așa de puțin cunoscută, a publicat în «Sămănătorul» versurile simple ce dau simbolul vieții noastre patriarhale:

Pe-acelaș petec de pământ, pe care
Moși de strămoși s'au ostenit să-l are,
Și-averi din țărână l-au făcut a scoate,
Tragi azi și tu cu plugul, strănepoate.

Și gândul greu, ce-aveau pe vremi bătrânii
Cu sufletul bătut de grija pâinii,
Il ai și tu acuma, strănepoate,
Deși 'ntre voi sunt zeci de veacuri poate...

Așa ți-e scris: alătura cu boii,
Să fii supus durerii și nevoii
Și, când în jurul tău se schimbă toate,
Tu să rămâi acelaș, strănepoate.

Perspectiva unor oglinzi față în față ce răsfrâng în serii nesfârșite aceeași imagine: și'n trecut și'n viitor. Pe-acelaș petec de pământ, generații după generații, rezumate în imobilitatea aceluiaș destin pe când dincolo de răza lui totul e în veșnica schimbare. Istoria lor e mincinoasă ca perspectiva oglinzilor: ea înmulțește iluzoriu aceeași imagine. Viața țărănească n'are istorie. Ea se cufundă în natură. Dar ca sămburii ce zac în sânul naturii, ca minereurile ascunse în straturile pământului, zăcăminte de posibilități mocnesc în această viață primitivă.

Sunt elementele copilăriei veșnice a omenirii, care, în momentul cultural, pot să fie făcătoare de minuni ca «apa ne'ncepută», atât de prețioasă vrăjitoarelor. În ele se împletește sentimentul armoniei cu natura: idilicul, — ce colorează literatura noastră de până acum, — și gândul interpretării metafizice a naturii: magicul religios — pe care literatura l-a trecut aproape cu vederea. Patriarhalismul țăranului stă în mulțumirea cu care primește ceea ce îi îmbie, ca dela sine, dărnicia pământului acestuia binecuvântat. Desfășurându-și munca în spații largi, el are prilejul să-și trimită gândurile, cu norii, în nemărginire, spre tainele veșnice. Evlavia lui crește par'că din fire: anima naturaliter christiana. Dar în adâncul acestei evlavii crește monstruoasă flora submarină a miturilor printre care Dumnezeu și sfinții își încrucșează, în bună prietenie, căile cu fantomele păgâne ale basmelor. Am arătat altădată cum ortodoxia rituală a menajat această mentalitate magică. Sub aripa ei instelată, flora submarină s'a dezvoltat în voie, hrănită din depărtate izvoare orientale. Complectând pe Hasdeu, un învățat, astăzi autoritate europeană în specialitatea folklorului, studiind literatura populară pe care și-au însușit-o dealungul veacurilor României, a demonstrat că aproape toate aceste cărți, dela Alexandria, Epistoliei și până la Gromovnic, sunt de origine asiatică sau balcanică, bogomilică. A demonstrat totdeodată, evident, și răsunetul pe care aceste cărți, mult iubite până azi, l-au avut în creația proprie a folklorului românesc. (M. Gaster: «Literatura populară română»). Un larg fluviu de orientalism a curs deci în matca sufletului nostru popular. Bizanțul și Kiewul au fost pentru noi vămile pe unde s'a strecurat, pe dedesuptul ortodoxiei, acest import ce s'a disolvat cu vremea în rezervoriul forțelor noastre primitive. El face astfel parte din avuția noastră populară și alcătuește încă o putere de di-

ferențiere și de rezistență a mentalității patriarhale, a geniului autohton față de curentul civilizației europene de proveniență istoricește proaspătă. A fost un moment, în vremea marelui războiu, când cele două mentalități s'au găsit dușmănește față în față și s'au izbit de moarte: Mărășeștii. Soldații noștri, cu echipament improvizat, l-au asvârlit, au prins arma ca pe o bătă ciobănească și s'au năpustit, goi și țărani, asupra mașinismului ucigaș al civilizației. Momentul acela glorios e începutul, poate semnificativ, al democrației românești.

Problema culturii noastre începătoare stă azi între civilizația occidentală a cărei limită extremă se proclamă atinsă și între Răsăritul, în haosul creștin al căruia se prevede viitorul. Avem cu noi democrația virgină și enigmatică în posibilitățile ei creatoare și ortodoxia ale cărei puteri dumnezeiești s'au păstrat, neepuizate, în odăjdiile ritualismului. Contopite în organismul viu al unei democrații evanghelice, ele pot însemna pentru viitoarea noastră cultură drumul care l-a dus pe Parsifal salvatorul către burgul primejdut al sfântului Gral...

În munții de miazănoapte ai Spaniei gotice stă castelul Montsalvat, — burgul Gralului — unde se petrece uriașa dramă liturgică a lui Wagner. Ordinul cavalerilor are în paza lui două unelte sacre dela Isus Cristos: Gralul, — sfântul potir din care a băut la Cina cea de taină și'n care a curs sângele răstignitului — și lancea cu care a fost împuns pe cruce. Cavalerii slujesc cultului mântuitor al împărtășaniei. Dar în preajma castelului uneltește duhul pierzaniei, Klingsor: el are grădini subterane, cu flori de fabuloasă strălucire și femei voluptuoase, tremurând de pofta orgiei. Virtutea cavalerilor șovăie, descumpănită, între burgul sever și sacru și între fermecătoarele grădini blestemate. Mulți au căzut, mulți cad. Însăș căpetenia ordinului, în luptă cu Klingsor, a pierdut lancea sfântă, păcătuiind, iar acum zace fără leac, rănit cu ea de vrăjmaș. Gralul, izvorul mântuirii, e în primejdie să cadă în ghiara necuratului. Cavalerii credincioși au sufletele strivite de plumbul mâhnirii. O boare de nădejde îi mângâie: Va veni odată...

Și iată-! Parsifal. Apare isbucnit din străfundul codrului: bloc de forță inconștientă, rupt din sălbăticia naturii. Nu știe de unde vine, nu știe unde se duce. Dar astfel s'a zis: el va zdrobi puterea lui Klingsor, va călca păcatul în picioare, va smulge lancea, va vindeca pe bolnav, va mântui Gralul. Porumbielul ceresc se va coborî asupra lui: «Mântuire mântuitorului!»

Parsifal, «der reine Tor» — (sancta simplicitas, i-ar corespunde, ca sens) — e întruparea puterii elementare, nedespicăată încă de conștiința binelui și răului, informă, neconturată încă de cunoașterea de sine. Apare din negura străveche a pădurii jucându-se, adică săgetând o lebadă sacră.

— Cum ai putut să faci păcatul acesta?

— N'am știut.

— Unde ești tu, aici?

— Nu știu.

— Cine e tatăl tău?

— Nu știu.

— Cine te-a trimis pe drumul acesta?

— Nu știu.

— Cum te cheamă?

— Multe nume am avut, dar nu mai știu niciunul.

E copilul naiv al naturii. Omul fără istorie pe care democrația îl ridică din adâncuri. În fața lui stă: deoparte cetatea sfântului Potir în primejdie, de cealaltă grădinile fermecate ale lui Klingsor, — civilizația occidentală. Mulți cavaleri am pierdut, mistuiți de patima strălucitoarelor grădini.

Va ști el să biruie, să mântuie, să creieze?

Răspunsul mocnește în vitalitatea lui.

Și'n taina sorții.

